

КОЛЯД, КОЛЯД, КОЛЯДНИЦЯ...

Наближаються новорічні свята, вони вже на порозі! Знання звичаїв, побуту, традицій нашого народу допомагає пробудити Духовність, Віру, Любов. Тож поринемо в екскурс з історії походження українських новорічних свят!

Вірування українців до прийняття християнської релігії були тісно пов'язані з явищами природи, від яких залежав урожай, а отже і добробут.

Досягнення наших предків в астрономії та космогонії (розділ астрономії, що вивчає походження і розвиток космічних тіл і їх систем, тобто планет і Сонячної система в цілому) складають календар астрального культу (поклоніння небесним світилам). Християнська релігія не змогла змінити чіткої системи свят астрального культу, яка склалася протягом тисячоліть, вона дала лише нові назви цим святам та наповнила їх відповідним християнським змістом, прийнявши давні ритуали і традиції.

Відповідно до початку та закінчення робіт у полі відзначався початок року, а оскільки

язичницький рік складався із двох циклів: весняно-літнього й осінньо-зимового, то й початок року святкувався двічі: у пору весняного рівнодення (21 березня) та осіннього (23 вересня). Традиція відзначати початок Нового року 1 січня – пізня, привнесена реформами Петра I (кін. XVII поч. XVIII ст.). Різдво – перше з новорічних свят, воно має давню історію і як свято народження Всесвіту відзначалося ще у часи, віддалені від нас не одним тисячоліттям. Сучасна українська назва не відтворює його християнської сьогоденної суті. У давнину це слово звучало як Род'зтво і означало народження двох стихій всього живого (води і небесного вогню – Сури).

Самі обряди і ритуали Різдва свідчать про його давню космогонічну суть. Так, для приготування святої вечері бралось 12 полін, які і були жертвами 12 сузір'ям зодіаку. Наші пращури готували 12 священних страв: кутю з медом; узвар; вареники; голубці; рибу; картоплю з товченим часником; горох з олією і часником; ячмінну кашу з олією або медом; пшоняну кашу; варену кукурудзу; пироги з маком; варені боби.

Те що до переліку страв включено зернові культури прадавнього походження, свідчить, що різдвяна вечеря – жертвна трапеза на честь Коляди, поняття,

що персоніфікує новорічні свята, які були пов'язані з моментом, коли з 24 по 25 грудня починає збільшуватися світловий день. Свято української «Коляди» відзначається впродовж 2-х тижнів (із 7 по 19 січня).

Назва «Коляда» походить з глибокої давнини, а її генеологічне коріння має латинське забарвлення (calendae), перший день місяця, тобто січня, який особливо пишно святкувався. Цей обряд відомий нашим пращурам ще з IX століття. В народі казали: «Сонце на літо, а зима – на мороз». Це зустріч нового сонячного року, а звідси і свято народження Сонця – найзнаменітішого зимового свята, що об'єднувався цілим каскадом обрядових дій (кутя, посівання зерном, виготовлення Дідуха тощо).

З прийняттям християнства (988 р.), свято «Коляди» замінили на свято «Народження Христа». Святкування Нового року з 13 на 14 січня називають ще в народі днем «Василя і Меланки». Василів день згідно з християнським календарем називають на честь Василя Великого, архієпископа Кесарійського, а «Меланки» – на честь Преподобної Меланії Римлянки. Дохристиянські Новорічні Святки поєднують із трьома святами: народження Сонця (7 січня за новим стилем), народження Місяця (14 січня) і народження Води (19 січня). Напередодні Різдва в домівках на покуті перед образами ставили сніп жита або пшениці, а серед них Коляда (Сонце) та Дідух (Місяць).

Якщо перед Різдом готували багату вечерю, то напередодні Нового року, тобто 13 січня – щедрю (ковбаси, смажене м'ясо, печеня, локшина й обов'язково

КОЛЯД, КОЛЯД, КОЛЯДНИЦЯ...

млинці як символ Сонця). В деяких регіонах України варили другу кутю, заправляючи її смальцем. Тому вечерю називали щедрою, а звідси й Щедрий вечір: **«Щедрий вечір, добрий вечір! Добрим людям на здоров'я!»**

7 січня, що вважається днем народження Ісуса Христа, наповнюється відповідною символікою і обрядами: це і сіно, що підкладалося під скатертину (сіно було у яслах при народженні Христа), і вертеп (український ляльковий театр 17-19 ст.), де виконувалися сцени на біблійні сюжети, сатиричні інтермедії тощо.

Описуючи свято Різдва або Святвечора, зупинимось на традиціях, повір'ях, обрядах, характерних для українців:

- вся інша робота у цей день, крім приготування страв, була неприпустима;
- господар ходив по сусідах збирав і віддавав все позичене;
- у цю ніч ніщо не повинно було ночувати поза домом, вся родина теж мусить бути вдома;
- саме в цей час добре миритися з ворогами, щоб у новому році

було мирно, злагоджено, щиро;

- як зайде сонце, господар вносив до хати обжиночний сніп, який ставився під образами, святковий стіл застеляли скартиною, викладалися спечені калачі і хліби, які ставила дитина (невинна душа). Кутя та узвар виставлялися біля Дідуха;
- вважалося, що гадання на Різдво і Новий рік є самим вірним і дієвим (на долю, на шлюб тощо);
- для того, щоб хліб уродився у наступному році, хазяї в день Нового року обсипали один одного зерном (вівсом або хмелем);

- на новий рік у домі повинні бути гроші, тоді сім'я весь рік не буде відчувати у них потребу), якщо тільки у сам Новий рік ці гроші нікому не позичати;
- святковий стіл повинен бути багатим, тоді у наступному році у домі буде достаток;

- у перший день нового року одягалися вишукано і яскраво, щоб бути добре одягненим протягом року, а дівчата навіть декілька разів переодягалися, щоб у наступному році у них було більше обнов;
- у перший день року не виконували важку і брудну роботу, щоб рік не пройшов у суцільній праці без відпочинку;
- намагалися не сплачувати у день Нового року боргів, щоб не прийшлося весь рік розплачуватися;

- першому покупцю Нового року віддавали товар задешево, за малу ціну оскільки за народним

повір'ям «дорогим є почин», тобто весь рік в такому випадку буде вдалим на укладення угод;

Різдво одне із великих двунадесятих свят за православним календарем. Це день народження Ісуса Христа Спасителя. Церква вважає це свято «величним всесвітнім радісним, що слугує початком і заснуванням всіх інших свят». Саме з Різдва починаються двотижневі новорічні торжества – святки. Різдву передують різдвяний піст, перший з 4-х річних постів (з 27 листопада до самого Різдва – 6 січня), причому приймати страву можна було тільки після появи на небі першої зірки. Перед заходом сонця в цей день всі ставали на молитву, потім проводились магичні обряди, а лише тоді святкова вечеря.

На свято Водохреща, яке ще називають Богоявленням, миру явилася Пресвята Трійця. Згідно християнській традиції Ісус Христос хрестився у священній для іудеїв річці Йордан і при цьому «освятив єство вод», тому головною подією свята Водохреща вважалося водосвятіння.

20 січня Новорічні Святки з цікавими діями, різноманітними обрядами й веселими розвагами закінчували свій відлік.

Бажаємо всім студентам, викладачам та співробітникам ЗДІА

**Мирного неба,
Затишку в оселях,
Веселих свят,
Смачної куті
й дзвінкої Коляди!**

**З любов'ю і повагою,
кафедра українознавства**